

یادداشت: مهدی آیینی دبیر گروه جامعه

جان این خانواده در خطر است

فیلم کوتاه بود، اما محیط زیست ایران را دلگرم کرد که هنوز می‌شود به حفظ یوزپلنگ آسیایی امیدوار بود. دیده شدن یک یوز ماده و چهارتوله‌اش در ذخیره‌گاه زیست‌کره توران ثابت کرد هنوز می‌توان شرایطی به‌وجودآورد که نام یوزپلنگ آسیایی مانند شیر و ببر ایرانی از محیط‌زیست کشور خط‌نخورد.

دراین میان نباید فراموش کرد، یوزپلنگ‌هایی که در ذخیره‌گاه زیست‌کره توران زندگی می‌کنند با خطراتی جدی مانند تخریب زیستگاه به علت چرای دام، سگ‌های گله و تصادفات جاده‌ای دست‌وپنجه‌نرم می‌کنند.

حدود ۷۰هزار راس دام در این منطقه وجود دارد که خطری جدی برای زیستگاه محسوب می‌شود؛ البته از خطر سگ‌های گله و چوپانان ناآگاه نیز نباید غافل شد؛ چراکه آنها حضور یوز را تهدیدی برای منافع خود می‌دانند و برای رفع این خطر، تمام تلاش خود را به کار می‌گیرند.

وجود دام در زیستگاه‌های یوز را باید تهدید جدی دانست که این گونه را به سمت انقراض سوق می‌دهد. وقتی دام بیش از حد وارد زیستگاه شود، خوراک حیات وحش منطقه را مصرف می‌کند. در واقع دام رقیبی برای چهارپایان این منطقه به حساب می‌آید که یوزپلنگ از آنها تغذیه می‌کند، اما دام تهدیدهای دیگری نیز با خود به همراه دارد؛ ورود انسان، وسیله نقلیه و سگ گله به زیستگاه‌های یوز همیشه حادثه‌ساز بوده است.

تاکنون تلاش‌هایی برای رفع این مشکل انجام شده است مثلا هشت آغل در پارک ملی خریداری و حدود ۶۵۰۰ راس دام نیز از پارک ملی توران خارج شده است، اما این خطر کم‌اکن

جدی است و باید برای خروج ۷۰هزار راس دام دیگر که متعلق به حدود یکصد خانواده است نیز تدابیری اندیشید. برخی تاکنون به بهانه هزینه بر بودن خرید حقوق عرفی این خانواده‌ها دست روی دست گذاشته‌اند، اما نباید فراموش کرد این هزینه در برابر حفظ یوزپلنگ‌ها و این ذخیره‌گاه طبیعی به چشم نمی‌آید.

خطر دام، سگ‌های گله و چوپانان ناآگاه این روزها از گذشته جدی‌تر است، زیرا از حدود یکسال گذشته بیمه دانا، یوزها و محیط‌بانان را از زیر پوشش خارج کرده است. به این ترتیب در صورتی که یوزها به دام‌های دامداران آسیبی برسانند بیمه دیگر خسارت را جبران نمی‌کند یا اگر یوزی بر اثر تصادف جاده‌ای تلف شود، بیمه خسارتی به محیط‌زیست پرداخت نخواهد کرد. مساله دیگری که جان یوزپلنگ‌ها را در ذخیره‌گاه زیست‌کره توران تهدید می‌کند کمبود محیط‌بان در این منطقه است، هرچند سازمان حفاظت محیط‌زیست اولویت استخدام محیط‌بان را برای زیستگاه‌های یوز در نظر گرفته است، اما باید یادآور شد برای حفاظت از زیستگاه‌های رسمی یوزکه حدود شش میلیون هکتار وسعت دارد، فقط ۹۶ محیط‌بان وجود دارد اماچرا زمانی نگران کننده‌تر می‌شود که بدانید این محیط‌بانان به صورت شیفتی کار می‌کنند یعنی نیمی از این آمار هرروز در زیستگاه‌های یوز فعال هستند.

تصادفات جاده‌ای خطر دیگری است که جان یوزپلنگ‌های ذخیره‌گاه زیست‌کره توران را به بازی گرفته است، متاسفانه بزرگراه تهران - مشهد از قلب این زیستگاه عبور می‌کند. بزرگراه در کنار تخریب و ناامن کردن زیستگاه سبب مرگ مستقیم حیات وحش نیز شده است.

۱۸ سال گذشته دست‌کم هشت یوزپلنگ به دلیل تصادف با خودرو کشته شده‌اند.

براساس مطالعات صورت گرفته ۲۲کیلومتر از این بزرگراه خطری جدی برای یوزپلنگ‌ها به حساب می‌آید به همین دلیل نیاز جدی به فنس‌کشی و ایجاد زیرگذر برای حفظ یوزپلنگ‌ها وجود دارد، اما توجه مسوولان تاکنون منجر به ایجاد فقط هشت کیلومتر فنس‌کشی شده است. به همین خاطر باید هشدار داد تصادف جاده‌ای خطری جدی برای یوزپلنگ‌ها به حساب می‌آید.

با توجه به این‌که خطراتی جدی در ذخیره‌گاه زیست‌کره توران یوزپلنگ‌ها را تهدید می‌کند باید از مسوولان خواست برای رفع آنها اقدام کنند و مواردی مانند آموزش جوامع محلی و استفاده از آنها را که به اعتبار زیادی نیاز ندارد در اولویت قرار دهند، نباید فراموش کرد گزارش حضور یوز ماده و چهار توله‌اش را جوامع محلی به محیط‌بانان دادند.

آخرین آمارها حکایت از وجود کمتر از ۵۰یوز در ایران دارد. اما تعداد یوزهای باقی‌مانده در ایران همچنان در حد گمانه زنی است

آخرین آمارها حکایت از وجود کمتر از ۵۰یوز در ایران دارد. اما تعداد یوزهای باقی‌مانده در ایران همچنان در حد گمانه زنی است

آخرین آمارها حکایت از وجود کمتر از ۵۰یوز در ایران دارد. اما تعداد یوزهای باقی‌مانده در ایران همچنان در حد گمانه زنی است

آخرین آمارها حکایت از وجود کمتر از ۵۰یوز در ایران دارد. اما تعداد یوزهای باقی‌مانده در ایران همچنان در حد گمانه زنی است

آخرین آمارها حکایت از وجود کمتر از ۵۰یوز در ایران دارد. اما تعداد یوزهای باقی‌مانده در ایران همچنان در حد گمانه زنی است

آخرین آمارها حکایت از وجود کمتر از ۵۰یوز در ایران دارد. اما تعداد یوزهای باقی‌مانده در ایران همچنان در حد گمانه زنی است

آخرین آمارها حکایت از وجود کمتر از ۵۰یوز در ایران دارد. اما تعداد یوزهای باقی‌مانده در ایران همچنان در حد گمانه زنی است

پرداخت تسهیلات کرونایی بهزیستی به مهدهای کودک

وحید قیادی دانا، رئیس سازمان بهزیستی گفت: مهدها می‌توانند بابت حفظ اشتغال هریک از پرسنل خود تقاضای دریافت تسهیلات ۱۲ تا ۱۶ میلیون تومانی خود را به مراجع ذی‌صلاح ارائه کنند. وی افزود: طبق اعلام معاونت اقتصادی رئیس‌جمهور، مهدهای کودک در بازپرداخت وام‌های خود از امتیاز تنفس سه ماهه برخوردار خواهند بود. البته متقاضیان بهره‌مندی از این امتیاز ویژه باید درخواست خود را به بهزیستی ارائه‌کنند و در صورت تایید، به بانک مرکزی معرفی می‌شوند. / ایرنا

یوزها زنده می‌مانند

بعد از ۵ سال و با دیده شدن یک خانواده از یوزپلنگ‌های آسیایی امیدها به نجات آنها از خطر انقراض بیشتر شده است

یک ویدئوی سه دقیقه‌ای از مشاهده یک خانواده پنج فردی یوزپلنگ آسیایی در ذخیره‌گاه زیست‌کره توران و ذوق بی‌حد و مرز و شیرین محیط‌بانان از این مشاهده همچون یک گزارش نفسگیر و حساس از یک مسابقه فوتبال ملی بود. تصویر لرزان منتشر شده از یک دوربین نه‌چندان باکیفیت هم کافی بود تا شعف محیط‌بانان سمنانی از این منظره به میلیون‌ها ایرانی منتقل شود. البته این ذوق و شوق بیراه هم نبود، چرا که از آخرین باری که در ایران یک خانواده یوزپلنگ دیده شده حالا چند سالی گذشته است؛ آن هم در روزگاری که کمتر کسی دیگر امید به حفظ نسل این حیوان دارد و طرح و پروژه‌های این سال‌ها برای احیای نسل یوزهای آسیایی هم امیدبخش نبود.

میثم اسماعیلی

جامعه

باید خوشحال باشیم؟

این اولین بار نیست که تصویری از یک یوزپلنگ در قاب دوربین یک محیط‌بان ثبت شده است، اما چرا باید این بار از این تصویر لرزان ذوق‌زده باشیم؟ مهم‌ترین دلیل شعف دوستداران حیات وحش از این فیلم به واسطه یوز ماده است. هومن ملوک‌پور، دامپزشک عنوان می‌کند، دیدن یک خانواده از یوزپلنگ‌ها در ایران می‌تواند خیلی جذاب باشد به ویژه این‌که اگر شانس بیاوریم تعداد بیشتری از آن چهار توله هم ماده باشند.

افشین علیزاده، عضو هیات علمی دانشکده منابع طبیعی هم می‌گوید، این تصویر قطعاً خوشحال‌کننده است. او به جام جم توضیح می‌دهد: «دیدن یک خانواده پنج فردی از یوز ایرانی مسرت‌بخش است، چرا که در حال حاضر تمام هم و غم دوستداران حیات وحش برای حفظ یوز ایرانی این بوده که تلاش کنند تکثیر در حالت اسارت انجام بشود.»

مهم‌ترین دلیل این سرخوشی، از محیط‌بانان ثبت‌کننده این تصویر بگیری‌د تا کارشناسان و البته دوستداران حیات وحش این مربوط به مشاهده یوز ماده می‌شود. چرا که حالا چند سالی است که از یوزپلنگ ماده خبری نیست و به نظر می‌رسد به غیر از دو زیستگاه شمالی ذخیره‌گاه زیست‌کره توران (استان سمنان) و پناهگاه حیات‌وحش میاندشت (استان خراسان شمالی) در زیستگاه‌های دیگر خبری از یوزپلنگ ماده و زادآوری این گربه‌سان نباشد. این ماجرا از همان ابتدا هم باعث نگرانی اصلی دوستداران حیات وحش ایران بود. آن‌قدر که آنها معتقد بودند اگر اقدامات ویژه‌ای همچون دخالت مستقیم در افزایش جمعیت صورت نگیرد فقط چند سال با انقراض این گونه فاصله داریم. رجبعلی کارگر، معاون طرح بین المللی حفاظت از یوزپلنگ آسیایی هم به جام جم می‌گوید: «آخرین بار حدود دو سال پیش بود که یوز ماده‌ای با توله‌اش در منطقه توران دیده شده است.» آنچه از این گفته‌ها می‌توان دریافت، که تصویر ثبت شده چند روز پیش بعد از دو سال روایت گشت و گذار یک ماده یوز به همراه چهار توله‌اش است و همین یعنی اگر خوش شانس باشیم این زادآوری را باید به فال نیک بگیریم و خوشحال باشیم.

اولویت‌های پروژه حفاظت از یوز

تصویر منتشر شده مربوط به ذخیره‌گاه زیست‌کره توران است. یکی از سه منطقه حفاظت شده ایران با مساحت یک میلیون و ۴۷۰ هزار هکتار، که خاستگاه زیست یوزپلنگ ایرانی هم به شمار می‌رود. رجبعلی کارگر، معاون پروژه بین‌المللی حفاظت از یوزپلنگ آسیایی اما معتقد است زیستگاه‌های یوز گسترده است و امکان مشاهده بیشتر یوز هم وجود دارد. او به جام جم می‌گوید: «وسعت مناطقی که زیستگاه یوز محسوب می‌شود در کشورمان حدود ۱۲ میلیون هکتار است.» کارگر درباره علت کمتر مشاهده‌شدن یوزهای ماده هم می‌گوید: «یوز ماده سه ماه طول می‌کشد تا باردار شود و حدود دو سال نیز برای مراقبت از توله‌هایش وقت می‌گذارد. بنابراین شاید یک یوز ماده در طول عمرش حدود سه بار صاحب فرزند شود. به همین خاطر یوزهای ماده محتاط‌تر رفتار کرده و حضورشان کمتر ثبت می‌شود.» او درباره اولویت اجرای فاز سوم پروژه حفاظت از یوز آسیایی نیز می‌گوید: قرار است در این فاز پروژه در زیستگاه یوز دوربین‌گذاری سراسری انجام شود تا بتوان اطلاعات بیشتری از این گونه به دست آورد. البته اهداف فازهای قبلی مانند حفاظت، آموزش، مدیریت و مشارکت جوامع محلی نیز کم‌اکنان دنبال می‌شود.

به گفته کارگر، در فاز سوم پروژه علاوه بر دوربین‌گذاری بحث تقویت مدیریت در مناطق و افزایش محیط‌بان و تجهیزات آنها نیز جدی‌تر از گذشته پیگیری می‌شود.

احتمال درمان کرونا با استفاده از سلول‌های بنیادی

مسعود هوشمند، متخصص ژنتیک مولکولی با اشاره به احتمال درمان کووید-۱۹ با استفاده از سلول‌های بنیادی عنوان کرد: این سلول‌ها، سیستم ایمنی بدن را تقویت می‌کنند و باعث بهبود وضعیت بدنی فرد می‌شوند، چراکه اگر سیستم ایمنی قوی باشد، می‌تواند از وارد شدن آسیب به بدن فرد جلوگیری کند. وی ادامه داد: امروزه حتی بیماران مبتلا به دیستروفی ماهیچه‌ای از طریق این روش بهبود پیدا می‌کنند. / جام‌جم دلی

چقدر تعداد یوز داریم؟

درباره تعداد یوزهای باقی‌مانده حرف و حدیث بسیار است. در اواسط دهه ۱۳۸۰ صحبت از ۷۰ تا صد فرد یوزپلنگ در سراسر ایران می‌شد، با شروع دهه ۱۳۹۰ این عدد به ۷۰ تا ۱۲۰ فرد رسید. پروژه بین‌المللی حفاظت از یوزپلنگ آسیایی با همکاری چند سازمان مردم‌نهاد و متخصصان داخلی و خارجی در سال‌های ۹۲ تا ۹۴ دست به مطالعه نسبتاً گسترده‌ای در زیستگاه‌های یوز زد و مشخص کرد که در خوشبینانه‌ترین حالت جمعیت یوزپلنگ به زحمت به ۷۰۰ فرد در کل ایران می‌رسد اما واقع‌بینانه‌ترین رقم را می‌توان ۵۰ فرد دانست. نزدیک‌ترین این آمارها مربوط به شهر یوز ۱۳۹۴ است، برخی معتقدند از آنجا که شیوه آمارگیری این‌گونه صحیح نیست، نمی‌توان دل به این آمار بست و به نوعی حرف از تعداد یوزها تنها «گمانه‌زنی» است. آمارهای درست از تعداد یوزها از این جهت مهم به نظر می‌رسد که بدانیم در نبود آمار دقیق، برنامه‌ریزی برای حفاظت و احیای جمعیت آنها هم به مشکل می‌خورد. چندی پیش باقر نظامی، پژوهشگر یوز و سرپرست پروژه بین‌المللی حفاظت از یوزپلنگ آسیایی یکی از مهم‌ترین آسیب‌ها را نبود آمار صحیح دانسته و اعلام کرده بود: «دقیقاً یکی از مهم‌ترین آسیب‌هایی که یوز دیده از نبود آمار است؛ چرا که هر کاری انجام دهیم براساس اعداد و اطلاعات است؛ اگر دوربین‌گذاری و گردنبنندگاری نکنیم، مدیریت ممکن نیست. مدیریت نوین بر پایه داده‌ها و اطلاعات و اکولوژی گونه است و به‌ناچار ما دچار مشکل می‌شویم.»

هومن ملوک پور، دامپزشک حیات وحش هم می‌گوید، نبود آمار درست از تعداد این گونه مشکل‌ساز است. او به جام جم توضیح می‌دهد: «ما در حال حاضر آماری از تعداد حیوانات خانگی نداریم، حیواناتی که به راحتی قابل سرشماری هستند، چه برسد به یک گونه در حال انقراض مثل یوزپلنگ که هر کسی به فراخور مشاهدات خود آماری از تعداد این حیوان ارائه می‌کند.» او از طرح‌هایی در گذشته هم حرف به میان می‌آورد. ملوک‌پور می‌گوید: «ما حتی طرحی داش‌تیم تا به پایشخ این پرسش برسیم که شکارگرهای یوزپلنگ چه گونه‌هایی هستند و شکارهای این حیوان کدامند، اما حتی این طرح هم به دلایلی به سرانجام نرسید.» به دلیل منحصر به فرد بودن خال‌های یوزپلنگ کار سرشماری تخصصی آن را هم سخت می‌کند، چه برسد به پایش‌هایی که در شرایط سخت کنونی انجام می‌شود. همان‌طور که می‌دانیم خال‌های هر یوزپلنگ با گونه مشابه خود تفاوت است و این کار سرشماری معمولی را هم سخت می‌کند.

کارهایی که انجام‌ندادیم

این درست‌که آمار معتبری در رابطه با تعداد یوزها وجود ندارد و آن‌طور هم که از شواهد پیداست آمارگیری قابل استنادی با توجه شرایط موجود در این روزها نمی‌توان صورت داد، اما چه باید کرد؟ فقط منتظر مانیم تا عبور یک خانواده یوز ایرانی بعد از دو سال چند روزی ما را مسرور کند؟ هومن ملوک‌پور معتقد است در همین شرایطی که امکان داده‌کاو آماری وجود ندارد هم می‌توان کارهایی در نگهداری این گونه انجام داد.

او به جام جم می‌گوید: «کارهای بسیاری در همین شرایط می‌توانیم انجام بدهیم. یکی از آسیب‌های همیشه به این گونه جاده‌سازی‌های بسیار در مناطق زیستی یوزپلنگ است؛ اتفاقی که باعث می‌شود زیستگاه این حیوان چندتکه و محدود شود. علاوه بر این‌که بیشترین تعداد تلفات یوزپلنگ‌ها هم به واسطه تصادفات جاده‌ای صورت گرفته است.»

این دامپزشک حیات‌وحش معتقد است: «ما برای بومیان مستقر در زیستگاه‌های یوزپلنگ‌ها هم فرهنگ‌سازی نکردیم. دامداران یوزپلنگ‌ها را دشمن دام خود می‌دانند و می‌دانیم که یکی از عوامل از بین‌رفتن یوزها حمله سگ‌های گله به این گونه است. فرض کنید که همین دو عامل از مهم‌ترین عواملی است که در نگهداری یوزپلنگ‌ها بسیار مؤثر است و برای انجام آن نیازی به آمار و پایش و رصد تعداد این گونه‌ها نیست اما ما تا امروز نتوانستیم این کارهای معمولی اما بسیار مؤثر را انجام بدهیم.» فرهنگ‌سازی جوامع محلی که در گفته‌های هومن ملوک‌پور آمده از جایی مهم است‌که بدانیم دلیل نامگذاری روز یوزپلنگ در ایران هم بسته به این هشدار است. حادثه‌ای که در یک روز گرم تابستانی در سال ۱۳۷۳ خورشیدی رخ داد و توجه همگان را به خود جلب کرد؛ گرمای شدید سبب شد تا یک یوزپلنگ ماده همراه با سه توله‌اش راهی نخلستان‌های اطراف شهرستان بافق در استان یزد شود تا با نوشیدن آب عطش خود را فرو ب‌نشانند اما مردم محلی با سگ و چوب به این حیوان حمله کردند، به طوری که دو توله در دم جان دادند و یک توله دیگر که نیمه‌جان بود به دست مأموران افتاد. این توله یوز به تهران منتقل شد تا نجات یابد. چندی بعد نام ماریتا را بر او گذاشتند و به پارک پردیسان تهران منتقل کردند. این یوزپلنگ آسیایی بعدها به سمبل مظلومیت یوزپلنگ‌ها و حیات‌وحش ایران تبدیل و مهر تأییدی بر گواهی فقر اطلاعات مردم در مواجهه با حیات‌وحش و محیط‌زیست شد.

کارهایی که باید انجام دهیم

مؤسسه جهانی «حیات‌وحش در خطر انقراض» در یکی از گزارش‌های خود نوشته است که یوزها به طور طبیعی هم دچار مشکلات ژنتیکی هستند. آن‌طور که در این گزارش آمده است همین مشکلات ژنتیکی باعث شده تا شانس باروری یوزپلنگ‌ها در جفت‌گیری طبیعی به کمتر از ۲۰ درصد برسد. بنابراین حفاظت از زیستگاه‌های طبیعی، مهم‌ترین اصل در حفاظت از حیات‌وحش است، چرا که وجود زیستگاه طبیعی به معنای زندگی طبیعی یک گونه است؛ زادآوری طبیعی، تغذیه طبیعی و روال عادی زندگی. پس نخستین اصل، حفاظت از زیستگاه‌هایی است که هنوز ظرفیت نگهداری یک گونه را دارا هستند.

نزدیک به یک دهه است که نگرانی‌های بسیاری در رابطه با انقراض یوز ایرانی وجود دارد. فعالیت‌هایی هم در این سال‌ها صورت گرفته است اما جالب این‌که در همه این سال‌ها عوامل تهدیدکننده یوز ایرانی یکسان بوده است. افشین علیزاده، عضو هیات علمی دانشکده منابع طبیعی است. او به جام جم می‌گوید: «تخریب زیستگاه‌های یوز ایرانی مهم‌ترین دلیل کم‌شدن تعداد این گونه در ایران بوده است. این تخریب شامل جاده‌کشی و خطوط انتقال نیرو و ایجاد دسترسی به مناطق مختلف است که باعث قطعه‌قطعه‌کردن زیستگاه این گربه‌سانان می‌شود.» او از تفاوت‌های رفتاری یوزهای ایرانی هم حرف می‌زند این‌که «یوزها گوشتخوارند و رفتار متفاوتی نسبت به دیگر گربه‌سانان دارند. برای نمونه یوزپلنگ‌ها در روز فعال هستند و به همین دلیل به خاطر تغییرات گسترده کاربری در زیستگاه‌هایشان توسط جوامع مستقر در آن منطقه بیشتر دیده می‌شوند. یکی از موارد دیگر کم‌شدن یوزهای ایرانی، تخریب زیستگاه طعمه‌های یوزپلنگ است، دلیلی که باعث ترک زیستگاه اصلی این حیوانات هم می‌شود.» حضور دام‌های محلی برای چرا و از میان رفتن یوزها به واسطه سگ‌های گله هم از دیگر عوامل تهدیدکننده یوز ایرانی است که از خلال گفته‌های افشین علیزاده می‌توان دریافت. فهرستی از کارهایی که می‌توان انجام داد و انجام نمی‌دهیم تا شاهد کاهش جمعیت این گونه جذاب حیوانی باشیم که حالا نسلش در جهان محدود است به همان حدود ۴۰ فرد یوزپلنگ ایران. 🐾